

שאותו עשתה בפני הבעל — (22)

בין כך ובין כך הרי זו אינה אוכלת בתרומה.

זו — שאמרנו שלאחר הגעת הזמן בת ישראל שנתקדשה לכהן אוכלת בתרומה — משנה ראשונה היא!

ב-11 אבל בית דין של אחריהן אמרו: אין האשה אוכלת בתרומה אפילו לאחר שהגיע זמנה, עד שתכנס לחופה.

גמרא:

שנינו במשנה: נותנין לבתולה שנים עשר חודש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה:

מפרשת הגמרא: מנא הני מילי שזה הוא הזמן שיש ליתן לבתולה?

אמר פירש רב חפדא:

דאמר קרא אצל רבקה כשרצה אליעזר עבד אברהם לקחתה להיות אשה ליצחק: "ויאמר אחיה ואמה [של רבקה], תשב הנערה אתנו ימים או עשור" —

והרי מאי "ימים"?

אלימא: תרי יומי [שני ימים], (1) ו"עשור" היינו עשרה ימים?

כך אי אפשר לומר, שהרי: וכי משתעי איניש הכי, וכי כך הוא דרך דיבורם של אנשים!?

שמתחלה אמרו ליה אחיה ואמה לאליעזר: תשב אתנו תרי יומי, ואמר לחו אליעזר: לא, ושוב אמרו ליה אחיה ואמה לאליעזר: תשב אתנו עשרה יומי!?

הרי ודאי אי אפשר שאם סירב אליעזר לשני ימים שיסכים לעשרה ימים, ומה טעם יש להם לומר כן!?

אלא ודאי מאי "ימים"? היינו שנה —

וכמו דכתיב בגאולת בתי ערי חומה: "ימים תהיה גאולתו", ו"עשור" היינו עשרה חדשים, כי מאחר שסירב אליעזר לשנה תמימה, שבו ובקשו שתשב עמם לפחות עשרה חדשים.

הרי למדנו שנותנין לבתולה שנה שהיא שנים עשר חודש. (2)

ומקשינן: ואימא "ימים" היינו חדש, וכמו דכתיב גבי שליו: "עד חדש ימים", ו"עשור" היינו עשרה ימים!?

ב. פיסקא זו נראית מיותרת, ובגמרא יתבאר לשם מה שנאווה.

1. שהרי מיעוט רבים שנים.

2. לגבי בתי ערי חומה מבואר במשנה בערכין לא א, שאם היתה השנה מעוברת, נמשך זמן הגאולה שלושה עשר חודש, ודעת רבי שם ששנה של בתי ערי חומה היא שנת חמה היתירה

והתוספות [נדפס לקמן נח א ד"ה ואפילו] חולקין עליו וסוברים, שאם הגיע הזמן בחי הבעל הרי זו אוכלת אפילו אחר שמת, "מדקתני ואפילו כולם בפני הבעל חסר יום אחד בפני היבם, משמע הא כולן בפני הבעל אוכלת", ומראיות אחרות.

22. א. בריטב"א מבואר שרש"י גורס במשנתנו "או כולן בפני היבם" ותו לא.

בעלה ונפקא בגט מבעלה ואתיא ונפלה
עילוואי [תמרוד בבעלה ותצא ממנו בגט
ותבוא אלי ותפול עלי] ליתן לה תכשיטין
אחרים לכשתינשא.

אמר רבי אבא בר לוי:

אין פוסקין על הקטנה [כלומר: משדכין]
להשיאה כשהיא קטנה כי טורח הוא לה —

אבל פוסקין [משדכין] (4) על הקטנה להשיאה
כשהיא גדולה.

ומקשינן: הרי פשיטא היא, שאפשר לשדכה
כשהיא קטנה על דעת להשיאה רק
כשתגדל!?

ומשנינן: חידוש יש בדבר, כי מהו דתימא:
ליחוש דלמא מעיילא פחדא מהשתא וחלשה
[שמא ייכנס בקטנה הפחד מן הנשואין כבר
מעכשיו ותיחלש] —

קא משמע לן!

אמר רב הונא:

אמרי בני הישיבה ליישב: דנין "ימים" סתם
כמו שנאמר אצל רבקה "תשב הנערה אתנו
ימים" — מ"ימים" סתם, דהיינו "ימים
תהיה גאולתו".

ואין דנין "ימים" סתם מ"ימים" שנאמר בהן
"חדש", דהיינו "עד חדש ימים"!

אמר רבי זירא:

תנא בברייתא: ארוסה קטנה, בין היא ובין
אביה יכולין לעכב שלא תינשא עד שתגדל,
ואין אנו קונסין את הכתובה כשם שקנסו את
ה"מורדת" על בעלה.

ומפרשת הגמרא טעמו של דבר:

בשלמא איהי הבת עצמה מצי מעכבא
[יכולה לעכב] —

אלא אביה למה יוכל לעכב, והרי אי איהי
הבת עצמה ניהא לה לינשא מיד, אביה מאי
נפקא ליה מינה! (3)

ומפרשינן: כי סבר האב: השתא לא ידעה
[אין מבינה] הבת, ואולם למחר מימרדא על

לנו לומר היות והאב מעכב [ובכחו לעכב שהרי
אין יכולה קטנה לינשא בלא דעת האב], אם כן
יש לקונסו כמו שקונסים את המורדת שפוחתין
לה מכתובתה, וכאן שהוא המעכב וכתובת קטנה
היא לאב יש לנו לקנוס את האב ש"מרד".

4. אבל לקדשה כשהיא קטנה — לא, עד
שתגדל ותאמר: בפלוני אני רוצה, רש"י.

וברש"י [בראשית כד נז] על מה שאמרו לכן
ובתואל לאליעזר "נקרא לנערה ונשאלה את
פיה" כתב: מכאן שאין משיאין את האשה אלא
מדעתה, וכתב במהר"ם שיף, דזה הוא הקשר בין

על שנת לבנה ביא יום ועוד, ראה שם; עוד
מבואר שם שמחשבין מעת לעת ומשעה לשעה
[שלא כמו בכל התורה שאין מחשבין אלא מיום
ליום ולא משעה לשעה].

ובכל זה יש לדון לענין הגעת זמן נישואין
כיצד מונים שנים עשר חודש, ובפרט לענין מעת
לעת, לפי מה שכתב בשו"ת הרשב"א חלק א
סימן תרנ ש"ימים תהיה גאולתו" משמעות
הכתוב הוא שיהיה מעת לעת, ולא מיתור לשון
הוא נלמד.

3. ביארו התוספות את קושיית הגמרא, שהיה

חשובה היא כאילו כבר תבעה הבעל להכין עצמה לנישואין, ומונין לה מיד משעת אירוסין! (7)

ומאי לאו האם אין פירוש הברייתא שהיא **כתבועה דבתולה**, ונותנין לה שנים עשר חודש משעת אירוסין! (8)

בגרה אפילו רק **יום אחד** בלבד, ואחר כך (5) **נתקדשה**, אין נותנין לה אלא **שלוש יום** משעת אירוסין (6) **כאלמנה**, שכיין שבגרה היא מכינה תכשיטין קודם בגרות שאינה רוצה לשהות עוד מלהנשא.

מיתוכי לרב הונא מברייתא ששנינו בה: **בגרה הרי היא כתבועה** ועומדת, כלומר:

מתיישב עם דברי רש"י שכתב שהיא מכינה "קודם בגרות", ולפי ישובו של הריטב"א אינו כן.

6. כן היא שיטת רש"י שנותנין לה שלשים יום "משעת אירוסין", ויש ראשונים שנחלקו עליו, ראה בנושאי כלי הטור באבן העזר סימן נו. וכתב הב"ח שם, שדעת רש"י היא שגם כאלמנה נותנין לה שלשים יום משעת אירוסין ולא משעת תביעה ככתולה [שהרי אמרו "נותנין לה שלשים יום כאלמנה"], וראה גם בפרישה שם שהקשה: "למה לא כתב רש"י כן כאלמנה". ואולם לפי המבואר בהערות בהמשך הסוגיא מתפרשים דברי רש"י באופן אחר, והוא, דמלבד שאין נותנין לבוגרת אלא שלשים יום כאלמנה, יש בה עוד דין, שמיד כשבגרה הרי היא כתבועה ודינה הוא כאלמנה שנתארסה ונתבעה, וזה הוא שכתב רש"י שמונין לה שלשים יום משעת אירוסין, אבל אלמנה עצמה נותנין לה שלשים יום משעת תביעה, וראה אריכות במהרה"ם שיף, **אם לדעת רש"י הוא דוקא בבוגרת או אף כאלמנה**.

7. ראה בהערות הבאות.

8. א. פירש רש"י, שמשעת אירוסין מונין לה שנים עשר חודש, וכתב המהרש"ל לפרש [וראה גם במהרש"א] דזה הוא דוקא בבוגרת; והיינו משום דמשבגרה הרי היא כתבועה, ונמצא

המימרות בענין הקטנה שאין משיאין אותה עד שתגדל, למה שאמרה הגמרא לעיל שמרבקה אנו לומדים שנותנין לכתולה שנים עשר חודש.

5. כך הכריחו התוספות בד"ה בגרה, שא לא אלא אפילו נתקדשה ואחר כך בגרה אין נותנין לה אלא שלשים יום, תיקשי משנתנו ששנינו: נותנין לכתולה שנים עשר חודש, שהרי מסתמא אין המשנה מדברתאי אפשר לפרש שקידשה כשהיא קטנה, כי אסור לקדש את הקטנה, ובהכרח שקידשה כשהיא נערה ונמצא שבעבור ששה חדשים כבר נעשית בוגרת ואין לה אלא שלשים יום [משעת אירוסין או משעת תביעה], ולא תמצא שנים עשר חודש.

וביאר התוספות את טעם החילוק, דכשבגרה קודם שנתקדשה אין לה שנים עשר חודש, דמסתמא הכינה כל תכשיטיה, שאם ימצא לה בעל יהא הכל מוכן, אבל נתקדשה קודם בגרות אינה מקפדת שכבר היא מקודשת.

אלא שעדיין צריך ביאור, שהרי זמן הכנת התכשיטין הוא שנים עשר חודש שמשום כך נותנין לנערה שנתקדשה שנים עשר חודש, ואם כן, אם אתה אומר דכשבגרה די לה בשלשים יום בהכרח שכבר התחילה להכין תכשיטיה קודם שנעשית נערה שהרי אין משך זמן הנערות אלא ששה חדשים, ואם כן אפילו נתקדשה כשהיא נערה למה לי שנים עשר חודש! ?

לקושיא זו נתכוין הריטב"א בחידושו, וראה שם מה שיישב, ולכאורה אין ישובו

ומשנין: **אימא** שני דינים נאמרו בכרייתא זו:

א. **בוגרת** לסוף שלשים יום.

ב. ובתולה ששהתה שנים עשר חודש —

בשתי נשים אלו רבי אליעזר אומר: הואיל ובעלה חייב במזונותיה — יפר.

תא שמע פירכא לדברי רב הונא: (11)

דתניא: המאיר את הבתולה, בין שתבעה הבעל להנשא והיא מעכבת, ובין שתבעה היא להנשא ובעל מעכב (12) — נותנין לה שנים עשר חודש משעת תביעה, אבל לא משעת אירוסין —

ומשנין: **לא** כתבועה דבתולה היא שיש לה שנים עשר חודש, אלא **כתבועה דאלמנה**, שאין נותנין לה אלא שלשים יום. (9)

תא שמע להקשות על רב הונא מהמשנה בנדרים [עג ב]:

בוגרת ששהתה שנים עשר חודש ואלמנה שלשים יום:

רבי אליעזר אומר: הואיל וחייב בעלה במזונותיה, הרי הבעל יפר את נדריה וכדין אשה נשואה שבעלה לבדו [בלא האב] מיפר את נדריה!

הרי שנותנין לבוגרת שנים עשר חודש עד שיהא חייב במזונותיה! (10)

שאמר רש"י שמונין לה שלשים יום משעת אירוסין, וכעין שכתב רש"י עצמו שאם בוגרת הרי היא כתבועה דבתולה — מונין לה משעת אירוסין, והיינו משום דבבוגרת יש דין נוסף שהיא כתבועה ועומדת, ולכן מונין לה לעולם משעת אירוסין, בין אם דינה כבתולה ובין אם דינה כאלמנה.

10. הקשה הפני יהושע: איך עלה על דעת הגמרא לפרש הברייתא כפשוטה "בוגרת ששהתה שנים עשר חודש", והרי אם כן למה נזכרה הבוגרת כאן, והרי כן הוא הדין גם בבתולה ששהתה שנים עשר חודש?! וראה שם מה שכתב בזה.

11. ראה תוספת ביאור בכרייתא זו בהערות על משנתנו.

12. כתב רש"י: "בעל נמי יהבו ליה רבנן זימנא, כדתנן במתניתין לפרנס את עצמו בצרכי חופה"; וכתב זאת רש"י כדי לפרש מה שאמרו

דבשעת אירוסין — שהיו אחר שבגרה — הרי היא כבתולה שנתארסה ונתבעה ולכן נותנין לה מאותה שעה שנים עשר חודש.

ב. ביאור ה"מאי לאו" הוא, כי אם תמצי לומר שהיא כתבועה דאלמנה בהכרח שיש שני דינים בבוגרת שהיא כתבועה וגם דינה כאלמנה [וכמו שנתבאר בהערות בתירוץ הגמרא], ולכן מדייקת הגמרא מהברייתא שלא הזכירה אלא שהיא כתבועה, דמזה משמע שלענין זה בלבד שונה הבוגרת מבתולה, אבל למנין הימים דינה שוה.

9. הב"ח — הנזכר בהערה לעיל, שהבין בדעת רש"י, דאף אלמנה אינה צריכה תביעה ומונין לה שלשים יום משעת אירוסין — הוכיח מכאן שאף אלמנה צריכה תביעה ושלא כדעת רש"י [לפי הבנתו בדבריו], שהרי אמרו "כתבועה דאלמנה".

וכל זה הוא לפי הבנתו בדעת רש"י שאף אלמנה עצמה אינה צריכה תביעה, אבל כבר נזכר לעיל שיש לפרש דדוקא בבוגרת הוא

בבגרות, ורק אחר כך נתקדשה, נותנין לה משעת אירוסין שלשים יום בלבד, כאלמנה שנותנין לה שלשים יום.

שנינו במשנה: הניע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה:

אמר עולא: דבר תורה הוא שהארוסה בת ישראל המאורסת לכהן הרי זו אוכלת בתרומה, ואף שעדיין לא נכנסה לחופה — שנאמר: "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו" —

והאי ארוסתו נמי "קנין כספו" הוא, שהרי קנאה בכסף הקדושין! (13)

ומה טעם אמרו חכמים אינה אוכלת ארוסה בתרומה עד שיגיע זמנה [למשנה ראשונה], או עד שתכנס לחופה [למשנה אחרונה]?

כי אם אתה אומר שתאכל בתרומה, יש לחוש שמא ימזגו לה כרם של תרומה בבית

ובגרה הרי היא כתבועה ומונין לה משעת אירוסין.

כיצד?

בגרה יום אחד ונתקדשה, נותנין לה שנים עשר חדש משעת אירוסין שהרי כבר תבועה היא.

ולארוסה כלומר: ויש ארוסה שאין נותנין לה אלא שלשים יום, ולקמן מפרש לה.

הרי בהדיא שנותנין לבוגרת שנים עשר חודש, ותיובתא דרב הונא!?

ומסקינן: אכן תיובתא דרב הונא היא.

ומפרשת הגמרא את הברייתא הזאת: מאי "ולארוסה שלשים יום"?

אמר רב פפא: הכי קאמר: יש ארוסה שאין נותנין לה אלא שלשים יום, ואיזו היא: זו בוגרת שעברו עליה שנים עשר חדש

"כיון שמושלת עליה ומשועבדת לו מיקרי קנין כספו אפילו קנאה בשטר וביאה", וראה מה שהביא עוד שם.

ב. מלשון הגמרא "שנאמר: וכהן כי יקנה נפש קנין כספו", משמע שעולא הוא שחידש את הדרשה מ"וכהן כי יקנה וגו'", ואם כן משמע שנשואה אינה צריכה לדרשה זו, שאם לא כן היה לו לעולא לומר: אשת כהן מאי טעמא אכלה משום שנאמר "וכהן וגו'", והאי ארוסה נמי קנין כספו הוא, ועוד, שאם תמצי לומר שכבר היתה ידועה הדרשה לענין נשואה, מה צריכים אנו לומר "והאי נמי קנין כספו הוא", והרי מילתא דפשיטא היא, שהרי משום קנין הכסף שנעשה באירוסין היא אוכלת, ומהיכי תיתי לחלק בין ארוסה לנשואה!?

בברייתא: ובין שתבעה היא והבעל מעכב, והמדפיסים טעו ועשו מהמילים "בעל נמי יהבו ליה רבנן זימנא" ראש דיבור.

13. א. נתבאר על פי רש"י במהדורא קמא הובא בשיטה מקובצת; וכתב עוד רש"י לקמן נח א ד"ה והאי "דקדושי ביאה מאכילין בתרומה, דאיתקושו הויות להדדי", כלומר: כל אופני הקדושין בין בכסף בין בשטר ובין בביאה הוקשו זה לזה, שהרי אמרה תורה [דברים כד ב]: "ויצאה והיתה — בכל מיני הויות — לאיש אחר", וכשם שקדושי כסף מאכילין בתרומה כך שאר אופני הקדושין.

וב"משמר הלוי" כאן, הביא מתוספות הרא"ש בקדושין ה א ד"ה והאי קנין כספו הוא, שכתב:

אם כן לקיט [פועל ללקיטת תבואה] שהוא כהן ונשכר לישראל, נמי לא ליכול אצל אדונו בתרומה שהוא מביא אתו, דלמא אתו למיכל בהדיה [שמה יבואו הבעלים לאכול אתו בתרומה, והרי זרים הם]?! (16)

ודחינן: אין לחוש שיבואו הבעלים לאכול עם הלקיט, כי השתא מדידהו ספו ליה מדידיה אכלי, אם נותנים הם ללקיט לאכול משלהם, לא כל שכן שלא יקחו משלו לאכול?!

רב שמואל בר (17) יהודה אמר טעם אחר מטעמו של עולא, למה אין הארוסה אוכלת בתרומה מיד כעשנתארסה:

משום שמה ימצא בה סימפון (18) [מום באשה המבטל את הקדושים], ובטלו קדושיה לכהן, ונמצא שאכלה אשה זרה בתרומה.

אביה שם היא עדיין נמצאת כל זמן שהיא ארוסה, ותשקה בשוגג (14) לאחיה ולאחותה שהם זרים האסורים בתרומה.

ומקשינן: אי הכי אפילו אם "הגיע זמן ולא נישאו" נמי לא יאכלו בתרומה מאותו טעם?!

ומפרשינן: התם — כשהגיע זמן, כיון שהוא נותן לה מזונות תמיד — דוכתא מייחד לה [מיוחד הוא לה מקום] חוץ לבית אביה וכדי שלא תחלק את מזונותיו לקרוביה, (15) ושוב אין לחוש שתשקה לאחיה ואחותה שאינם עמה.

ואכתי מקשינן על גזירתו של עולא: אלא מעתה שאתה אוסר לאכול בתרומה לאשת כהן כיון שהיא בבית ישראל —

"שהשתיה קלה לעשות בשוגג יותר מן האכילה".

15. משמע, שאם אכן תחלק את מזונותיו לקרוביה יחא הוא צריך להוסיף לה על מזונותיה, וצריך תלמוד.

16. כתב הריטב"א, שלקיט כהן בבית ישראל דומה הוא לארוסה בבית אביה, שהארוסה מחנפת לאחיה ואחיותיה שעובדין אותה, וכן הלקיט מחניף לאדוניו, ואין האדון בדל ממנו מליגע בשל לקיט.

17. על פי גירסת מסורת הש"ס.

18. לשון סימפון הוא ביטול, כגון שובר המבטל את השטר קרוי סימפון, ומום באשה או בבהמה שמבטל המקח קרוי סימפון, וכאן גזרו שמה

ולפי מה שכתב רש"י בקדושין י ב, דנשואה יותר פשוט שהיא אוכלת כיון שנאמר "כל טהור בבינתך יאכל אותו", וכמבואר בספרי; אכן נשואה אינה צריכה לדרשה זו, ועולא הוא שחידש את הדרשה הזו; ואולם התוספות ביבמות סח א כתבו, שריבוי זה של הספרי אינו אלא אסמכתא, ויתכן שלא אמרו התוספות כן אלא אחר דרשתו של עולא.

ג. לשון הגמרא "והאי נמי קנין כספו הוא", אין הכוונה [לפי מה שנתבאר באות ב] להוסיף את הארוסה על הנשואה, אלא שפשטות הפסוק לענין עבד נאמר, ובא עולא להוסיף שאף אשה לבעלה "קנין כספו" הוא.

14. ריטב"א; והוסיף: "או שיטלו הן מעצמן בשוגג איידי דרגילי בה".

וביאר עוד הריטב"א, כי הטעם שגזר עולא משום שתיה ולא משום אכילה, הוא משום

הכהן כיון שהוא קנין כספו — לא ליכול
בתרומה [שלא יאכל בתרומה] —

ומשום שמא ימצא בעבד סימפון [מום
כלשהוא המבטל את המקח], ונמצא שאינו
עבד של כהן, ואסור הוא בתרומה!?

ומשנינן: סימפון בעבדים ליכא, אין מום
הנמצא בעבדים מבטל את המקח, ומפרש
לה ואזיל.

דאי מום דאבראי [מום חיצוני] —

זה אינו מבטל את המקח דהא קחזי ליה, הרי
רואה האדון את המום בשעת קנייתו את
העבד, וסבר וקיבל.

ואי מום דגואי [מום פנימי] —

הרי למלאכה קא בעי ליה [למלאכה נצרך]
האדון לעבד, ומום שבסתרי לא איכפת
ליה —

שמא תאמר: שמא ימצא העבד שהוא גנב
של ממון או גונב נפשות —

הרי למדנו: נמצא העבד גנב או קוביוסטוס טז-א
[גונב נפשות], הגיעו ללוקח ואין המקח בטל
משום כך, כי סתמן של עבדים שהם
כאלו.⁽¹⁾

ומקשינן על טעמו של רב שמואל בר
יהודה:

אי הכי שאתה חושש שמא ימצא בה
סימפון, תיקשי משנתנו ששינונו לפי משנה
אחרונה:

”אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס
לחופה”, הא משנכנסה לחופה הרי היא
אוכלת — והרי יש לך לומר שאפילו נכנסה
לחופה ולא נבעלה נמי לא תאכל בתרומה!?

כלומר: הניחא שהיא אוכלת בתרומה
כשנישאה וכבר נבעלה לו שהוא מכיר
במומין שבה; אבל קודם שנבעלה הרי עדיין
יש לחוש שמא ימצא בה מום המבטל את
הקדושין, והאיך היא אוכלת בתרומה!?⁽¹⁹⁾

ומשנינן: התם כשהוא כונסה לחופה מיבדק
בדיק לה תחילה ביד קרובותיו, והדר מעייל
לה [ואחר כך מכניסה] לחופה.⁽²⁰⁾

ואכתי מקשינן על חששו של רב שמואל בר
יהודה:

אלא מעתה שאתה חושש לשמא ימצא
סימפון, תיקשי:

אף עבד כנעני של כהן שלקחו הכהן
מישראל שהוא אוכל בתרומה מכח אדוניו

ימצא בה מום ונמצאו קידושי טעות ובטלים,
ונמצא שאכלה זרה בתרומה, רש”י.

19. סגנון קושיית הגמרא הוא לפי משנה
אחרונה שאינה אוכלת בתרומה עד שתכנס
לחופה ואינה אוכלת בהגעת זמן; ואולם כל שכן
דתיקשי לפי משנה ראשונה שהיא אוכלת אף
קודם שנכנסה לחופה בהגעת זמן, רש”י.

20. וכן מיושבת הקושיא למשנה ראשונה למה
היא אוכלת בהגעת זמן, ומשום שלפני שהוא
מוציא את כספו על מזונותיה הרי הוא בודק
בידי קרובותיו, רש”י נח ריש עמוד ב, וראה מה
שנתבאר שם בהערות בביאור לשון רש”י כאן
שכתב ”מיבדק בדיק לה ביד קרובותיו”.

1. נתבאר לפי שיטת רש”י, ואולם התוספות
הוכיחו שקוביוסטוס נוגע לגניבת ממון ולא